

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ З ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ
ДВНЗ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МОЗ УКРАЇНИ»

**Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції
з міжнародною участю**

**“ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ
ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ
СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ
(ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ) НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ”,**

**присвяченої 160-річчю з дня народження І. Я. Горбачевського
(з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою
відеоконференц-зв'язку)**

**15–16 травня 2014 року
м. Тернопіль**

ЧАСТИНА 1

Тернопіль
ТДМУ
«Укрмедкнига»
2014

3. Думанський Ю. В. Електронна охорона здоров'я та телемедицина в післядипломній освіті – інновації Донецького національного медичного університету ім. М. Горького / Ю. В. Думанський, А. В. Владзимирський // Укр. ж. телемед. мед. телемат. – 2012. – Т. 10, № 1. – С. 4–12.
4. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – Москва : Логос, 2001. – 383 с.
5. Методологія і технологія визначення універсальних компетенцій випускників медичних та стоматологічних факультетів / [Ю. В. Думанський, Б. Б. Івнєв, М. Б. Первак та ін.]. – Донецьк, 2013. – 112 с.
6. Опыт управления учебной деятельностью студентов при реализации компетентностного подхода / [Ю. В. Думанский, В. Н. Казаков, А. Н. Талалаенко и др.]. – Москва, 2010. – 64 с.
7. Методологія і реалізація системи управління якістю медичної освіти / [В. М. Казаков, О. М. Талалаєнко, М. Г. Гаріна та ін.]. – Донецьк, 2001. – 213 с.
8. Управление качеством подготовки специалистов: программно-целевой подход (на примере высшего и послевузовского медицинского образования) / [В. Н. Казаков, Н. А. Селезнева, А. Н. Талалаенко и др.]. – 2-е изд. – Москва, 2007. – 215 с.
9. Abstracts of Conference of Association for Medical Education in Europe. – Vienna, 2011. – 479 p.
10. Abstracts of Conference of Association for Medical Education in Europe. – Prague, 2013. – 536 p.
11. Dent J. A. A practical guide for medical teachers / J. A. Dent, R. M. Harden // Churchill Livingstone Elsevier: Edinburgh, London, New York, Oxford, Philadelphia, St. Louis, Sydney, Toronto, 2009. – 435 p.

УДК 614.23:378 (07)

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЛІКАРІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

О. С. Никоненко, С. Д. Шаповал, С. М. Дмитрієва

Державний заклад “Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України”

IMPROVEMENT OF FEEDBACK TECHNOLOGIES DURING DOCTORS' SELF-DIRECTED LEARNING IN POSTGRADUATE EDUCATION

O. S. Nykonenko, S. D. Shapoval, S. M. Dmytriyeva

State Institution “Zaporizhzhya Medical Academy of Postgraduate Education of MPH of Ukraine”

У статті наведено досвід використання технологій електронного опитування у самостійній роботі лікарів-слухачів. Надані рекомендації щодо проведення опитування за допомогою Google-форм як інструменту з дослідження питань, що пов'язані з навчанням взагалі або з оцінюванням певного ресурсу. Проведено аналіз літературних джерел, результатів анкетування та спостереження за самостійною роботою слухачів.

The article states about usage experience of online inquiry technology during self-guided work of doctor-listeners. There are inquiry conduction recommendations, which help to study questions connected with education process or enable to evaluate direct question with the help of Google-forms. The article presents the analysis of literature sources, questionnaire and surveillance over self-directed learning of listeners.

Вступ. Самостійна освітня діяльність лікарів-слухачів у сучасній післядипломній освіті насамперед передбачає роботу з інформаційними ресурсами. За Положенням “Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах”, самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних завдань. Зміст самостійної роботи полягає в науково обґрунтованій системі дидактично і методично оформленого навчального матеріалу і визначається з урахуванням структурно-логічної схеми підготовки фахівців, яку відображено в освітньо-професійній програмі та робочому навчальному плані [1]. Використання сучасних технологій зворотного зв'язку в аудиторній та позааудиторній самостійній роботі лікарів підвищує пізнавальну активність і навчальну мотивацію учасників навчального процесу.

Основна частина. Відомо, що ступінь мотивації до самостійної освітньої діяльності підвищується, якщо в ній зацікавлений сам слухач. В основі самостійної роботи лікаря лежить його пізнавальна активність, як стійкий інтерес до навчального матеріалу, його розуміння, спрямованість на подолання труднощів у засвоєнні, концентрація уваги і розумових операцій (аналізу, синтезу, порівняння тощо) [2]. Контроль якості самостійної роботи стимулює мотиваційну основу освітньої діяльності, сприяє підвищенню рівня знань і навчальних умінь та навичок слухачів, забезпеченню їх навчальною інформацією та дидактичними матеріалами, наданню оперативної консультативної допомоги.

Зворотний зв'язок з учасниками навчання забезпечується за допомогою таких методів контролю? як опитування, тестування, оцінка практичних умінь і навичок тощо. Технології зворотного зв'язку (як визначення очікувань учасників навчання, аналітична оцінка результатів виконання клінічних завдань, формулювання висновків у ході групових дискусій з проблемних питань, цільове анкетування) спрямовані на отримання інформації, за аналізом якої викладач вносить необхідні корективи під час проведення навчально-виховного процесу. Це може стосуватися зміни змісту, перегляду підходу до вибору форм і методів або ж принципової перебудови всієї системи роботи [3].

Електронне опитування, як один з механізмів моніторингу, являє собою досить непростий процес, оскільки в ньому визначальну роль відіграє людський фактор. Тобто в якості "датчика" при проведенні вимірювань виступає людина, а часто й оцінюється теж людина. Тому необхідно дуже ретельно та обережно підходити до оцінки отриманих результатів, тим паче до їх опублікування [4].

Реалізація програми запровадження новітніх освітніх технологій у педагогічну практику ДЗ "ЗМАПО МОЗ України" включає активне використання сучасних технологій діагностики і контролю знань, а також забезпечення зворотного зв'язку з учасниками навчання. Під час аудиторної або позааудиторної самостійної роботи слухачів нами використовуються електронні анкети і контрольні тести, побудовані за допомогою Google-форм. Такі форми дозволяють швидко створювати опитувальники з різними видами питань (відкриті, закриті, прямі, непрямі).

Відкриті питання не дають слухачу ніякої настанови ні щодо форми, ні щодо змісту його відповіді; закриті (з варіантами відповіді "так" – "ні") пропонують зробити вибір лише з-поміж вказаних варіантів. Прямі запитання здебільшого можуть залишатися без відповідей або містити неточну інформацію. В таких випадках у пригоді стають запитання, сформульовані в непрямій формі. Приклад прямого запитання: "Чи задоволені Ви своєю роботою?" Непрямі запитання частіше формуються так: "Вважають, що... А як гадаєте Ви?". Альтернативні питання дають можливість обрати з кількох можливих варіантів відповідей. Тип питань в електронному опитувальнику, у разі необхідності, можна змінювати.

При складанні питань враховуються основні вимоги: логічна послідовність; врахування усіх особливостей досліджуваного об'єкта; максимальна простота, лаконічність і зрозумілість питань; загальна кількість питань не має бути дуже великою; необхідність складання опитувальника в два етапи: попередній (ап'юріорний) і кінцевий (ап'юстеріорний). Зміст анкети (тесту) має сприяти отриманню найбільш повної інформації для досягнення заявленої мети [5]. Можливості Google-форм дозволяють регулювати час тестування. За допомогою багаторівневої шкали можна оцінити рівень підготовки лікарів до, під час та після закінчення навчання.

Опрацьовану Google-форму відправляють слухачам для заповнення електронною поштою. При отриманні зворотного зв'язку результати опитування відображаються у формі таблиці в режимі перегляду. Для аудиторної самостійної роботи можливе колективне обговорення результатів відразу після проведення опитування. При аналізі анкет слід звернути увагу на можливість коментування окремих відповідей в таблиці з результатами. Форму анкети та результати опитування можна розмістити в Інтернеті (на електронному диску, сторінках сайту тощо) або відправити електронною поштою, зробивши доступ за посиланням. За технічними умовами проведення аналізу тестування, можна скористатися виділенням правильних відповідей кольором або закріпити рядок з правильними відповідями відповідною командою меню "Вид". Результати опитування автоматично фіксуються в електронній таблиці і можуть проглядатися також як діаграми.

З метою визначення ефективності використання електронних опитувальників, створених за Google-формами, було проведено опитування викладачів ДЗ "ЗМАПО МОЗ України". Встановлено, що 64 % респондентів вважають, що електронне опитування є оптимальною формою контролю, яка наочно відображає зміст та результати навчання у самостійній роботі слухачів. Майже половина (47 %) викладачів вважає необхідним використання такого опитування системно, оскільки це дозволяє вести порівняльну аналітичну роботу, отримувати більш об'єктивну інформацію, що може бути використана як оціночна, а також служити "поштовхом" для підвищення ефективності педагогічної роботи. Основним невирішеним питанням електронного опитування 56 % респондентів вважають проблему аутентифікації користувачів при перевірці знань. До того ж, електронне опитування лікарів-слухачів потребує відповідного технічного забезпечення, наявності в них базових навичок роботи з комп'ютером та вміння орієнтуватися в мережі Internet.

Висновки: 1. Удосконалення форм і методів навчально-методичного забезпечення самостійної освітньої діяльності лікарів має здійснюватися із застосуванням новітніх технологій та інформаційних ресурсів.

2. Технології електронного опитування за допомогою Google-форм забезпечують учасникам навчального процесу одержання зворотної інформації про зміст, характер і досягнення у навчально-пізнавальній діяльності лікарів-слухачів та про ефективність праці викладачів закладів післядипломної освіти.

Література

1. Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах : наказ Міністерства освіти України № 161 від 02.06.1993 р.
2. Вороненко Ю. В. Фактори реформування системи вищої післядипломної медичної освіти / Ю. В. Вороненко, О. П. Мінцер // Науково-методична конференція з міжнародною участю “Проблеми безперервного професійного розвитку лікарів і провізорів” : збірник праць. – К., 2007. – С. 10–14.
3. Система управління якістю медичної освіти в Україні / [І. Є. Булах, О. П. Волосовець, Ю. В. Вороненко та ін.]. – Д. : АРТ-ПРЕС, 2003. – 212 с.
4. Крулик В. С. Концепція сучасного педагогічного програмного засобу / В. С. Крулик // Інформаційні технології і засоби навчання. Електронне наукове фахове видання. – 2007. Вип. 3
5. Кевин Андерсон. Как провести опрос аудитории, используя формы «Гугл»? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbridge.org/ru/how-to-create-an-audience-survey-using-a-google-form-2/> (октябрь 3 /2012)

УДК 378.091.3-048.34(477)

РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ БОЛОНСЬКОГО РЕФОРМУВАННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ

Ю. М. Колесник, Ю. М. Нерянов, М. О. Авраменко, К. І. Гейченко

Запорізький державний медичний університет

REALITIES AND PERSPECTIVES OF BOLOGNA REFORMING IN UKRAINIAN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Yu. M. Kolesnyk, Yu. M. Nerianov, M. O. Avramenko, K. I. Heichenko

Zaporizhzhya State Medical University

У статті розглядається головна лінія розвитку вищої освіти України у контексті принципів Болонської системи, яка передбачає реалізацію концепції створення єдиного європейського освітнього простору. Описано реалії і перспективи впровадження болонського реформування на прикладі роботи Запорізького державного медичного університету, серед яких є якість вищої освіти, академічна інтеграція студентів і викладачів, наукова співпраця, інформатизація освітнього процесу. Відзначено позитивні моменти та проблеми стану сучасної освіти України з метою її вдосконалення і подальшої євроінтеграції.

The article deals with the main direction of Ukrainian higher education development in the context of Bologna system, which presupposes creation of the common European higher education area. Realities and perspectives of the implementation of Bologna reforming are elucidated using the example of Zaporizhzhya State Medical University. These include quality of education, academic integration of students and teachers, scientific cooperation, informatization of educational process. Positive and negative aspects of modern Ukrainian education are pointed out with the aim of further perfection and European Integration.

Вступ. Сучасний етап розвитку світової спільноти характеризується зростаючою роллю освіти, яка активно впливає на її стан і визначає основи економічного і соціального прогресу як усієї людської цивілізації, так і окремих держав і народів. Благополуччя і безпека суспільства, успіхи і результати його розвитку практично в усіх сферах і напрямках діяльності суттєво залежать від рівня освіченості його членів, що забезпечується досягненнями в галузі освіти.

Останніми роками в освіті склалася тенденція до інтернаціоналізації і інтеграції, створено передумови для побудови загального європейського освітнього простору зі збереженням особливостей і досягнень національних освітніх систем.

Сьогодні перед Україною стоїть завдання формування системи освіти, яка б відтворювала культурний та інтелектуальний потенціал, здатний вивести суспільство з кризи і надати йому необхідний запас міцності для входження до загальносвітового простору, у тому числі й освітнього. У сучасному світі знання стали значимим чинником виробництва, що забезпечує найбільшу віддачу від інвестицій. Болонський процес є частиною економіки знань, яка зароджується.

Освіта за радянських часів вважалася фундаментальною та однією з кращих у світі, проте вже давно змінилися вимоги, яким має задовольняти освіта сьогодні, що, звичайно, потребувало реформування. Вважається, що навіть у стаціонарному стані суспільства оновлення вищої освіти повинне відбуватися через 25–30 років. Міжнародна практика такого реформування передбачає,

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

<i>Ю. І. Бондаренко, Я. І. Гонський, О. В. Лотоцька</i> ІВАН ГОРБАЧЕВСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ СВІТОВОЇ СЛАВИ	1
<i>О. К. Толстанов, М. С. Осійчук, О. П. Волосовець, Ю. С. П'ятницький, І. Є. Булах</i> АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ Й ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ МЕДИЧНИХ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНИХ КАДРІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ІV РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ ТА ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ МОЗ УКРАЇНИ	3
<i>М. С. Осійчук, О. П. Волосовець, І. Є. Булах</i> МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ГАЛУЗЕВОГО РЕЙТИНГУ ТА ЙОГО ПОКАЗНИКІВ	7
<i>М. С. Осійчук, О. П. Волосовець, Ю. С. П'ятницький, К. В. Баранніков, Л. В. Соколова, І. В. Мельник, Т. І. Фаріон, М. О. Поліщук</i> МОНІТОРИНГ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ	14
<i>Ю. В. Вороненко, Є. Є. Латішев, В. М. Михальчук</i> ДОСВІД НМАПО ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА ОЧНО-ЗАОЧНОЮ ФОРМОЮ З ЕЛЕМЕНТАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ФОРМАТІ ОН-ЛАЙН	19
<i>Л.Я. Ковальчук</i> РЕОРГАНІЗАЦІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ – ВАЖЛИВИЙ АСПЕКТ НАСТУПНОГО РОЗВИТКУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	20
<i>В. М. Мороз, Ю. Й. Гумінський, Л. В. Фоміна, Т. Л. Полєся</i> ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ВНМУ ІМ. М. І. ПИРОГОВА	27
<i>В. М. Запорожан</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ЛІКАРЯ	30
<i>К. М. Амосова, Г. В. Мостбауер, С. Ю. Калініна, І. В. Кричинська</i> ОЦІНКА ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ-ВИПУСКНИКІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДЕРЖАВНОГО ІСПИТУ 2012/2013 НАВЧАЛЬНОГО РОКУ	32
<i>В. М. Лісовий, В. А. Капустник, І. В. Завгородній, Н. В. Семенова</i> ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У РАМКАХ ПРОГРАМИ ОТРИМАННЯ ПОДВІЙНОГО ДИПЛОМА	33
<i>В. П. Черних, І. С. Гриценко, С. В. Огарь, Л. М. Віннік</i> КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У РОЗРОБЦІ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ	35
<i>В. М. Ждан, В. М. Бобирьов, С. М. Білаш, А. В. Салій, О. В. Шешукова</i> “БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС” І УКРАЇНА: РЕАЛІЇ, МІФИ І ПЕРСПЕКТИВИ	37
<i>Ю. В. Думанський, Б. Б. Івнєв, М. Б. Первак, Р. В. Басій, А. В. Владзимирський</i> ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ У ДОНЕЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМ. М. ГОРЬКОГО	38
<i>О. С. Никоненко, С. Д. Шаповал, С. М. Дмитрієва</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗВОРОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЛІКАРІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ	42
<i>Ю. М. Колесник, Ю. М. Нерянов, М. О. Авраменко, К. І. Гейченко</i> РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ БОЛОНСЬКОГО РЕФОРМУВАННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ	44